

ACTA UNIVERSITATIS SZEGEDIENSIS

**ACTA HISTORICA
TOMUS CXLIV.**

HUNGARIA
SZEGED
2019

**ACTA UNIVERSITATIS SZEGEDIENSIS
ACTA HISTORICA**

Főszerkesztő:
SZÁNTÓ RICHÁRD

Szerkesztőbizottság:

ALMÁSI TIBOR, DEÁK ÁGNES, PAPP SÁNDOR, TOMKA BÉLA,
SZÉKELY MELINDA, VARGA BEÁTA, ZIMONYI ISTVÁN

Az SZTE BTK Történeti Intézete kiadványa

A kötetet gondozta:
Történeti Segédtudományok Tanszék

Redegerunt:
TIBOR ALMÁSI
FERENC PITI

Szerkesztette:
ALMÁSI TIBOR
PITI FERENC

Technikai szerkesztő:
FERWAGNER PÉTER ÁKOS

HU ISSN 0324-6965 (Nyomtatott)
HU ISSN 2676-9832 (Online)

Felelős kiadó:
Szegedi Tudományegyetem Bölcsész- és Társadalomtudományi Kar Történeti Intézet
A kiadó székhelye:
6722 Szeged, Egyetem u. 2.
Felelős kiadó személy:
Szántó Richárd

J. NAGY LÁSZLÓ – ABDALLAH ABDEL-ATI AL-NAGGAR*

Magyarország és az 1967-es arab–izraeli háború (arab és magyar levéltári iratok és a sajtó tükrében)

Az 1967. június 5-én kirobbant, hat napig tartó „villámháborúban” az arab országok súlyos vereséget szenvedtek. Ez Egyiptom és Szíria szövetségesei, a Szovjetunió és a szocialista országok vereségét is jelentette. A magyar vezetők továbbra is támogatásukról biztosították az izraeli agresszió által sújtott arab népeket. Ugyanakkor bírálták is egyes arab politikusok (szíriaiak, a Palesztinai Felszabadítási Szervezet vezetője) szélsőséges, felelőtlen, gyakran demagóg kijelentéseit. A közvélemény egy része kételkedett abban, hogy érdemes-e támogatni az arabokat, hiszen nagyon gyorsan súlyos vereséget szenvedtek. A cikk két írója a magyar levéltári dokumentumokat (pl. a damaszkuszi, a moszkvai és a kairói nagykövetségek jelentéseit), a kommunista párt iratait és a magyar–egyiptomi napi sajtót – beleértve a *Népszabadságot*,¹ *Népszavát*,² *al-Ahrámot*,³ *Rúzát al-Júszufót*,⁴ *al-Mészát*⁵ és a *The Egyptian Gazette*-t⁶ – dolgozta fel.

* J. Nagy László az SZTE professor emeritusa, Abdallah Abdel-Ati Al-Naggar a kairói Academy of Scientific Research and Technology tagja. A tanulmány az MTA és az ASRT által támogatott „Az egyiptomi–magyar kapcsolatok a modern korban” c. kutatási projekt keretében készült.

¹ Magyarország legnagyobb országos politikai, közéleti napilapja volt 2016. októberi megszűnéséig. Első évfolyamának 1. száma a korábbi *Szabad Nép* utódként jelent meg 1956. november 2-án.

² Magyar baloldali politikai napilap. Eredetileg az MSZDP lapja volt, majd 1948-tól 1989-ig a szak-szervezeteké. A rendszerváltáskor privatizálták.

³ Arab nyelvű napilap, Egyiptom egyik meghatározó sajtóorgánuma a mai napig. A mindenkori kormánypárt szócsövének tekinthető, és szerkesztőségéhez több hetilap és havi magazin is tartozik. Az eredetileg hetilapként induló *al-Ahrámot* Bisára Tekla és Szelim Tekla alapította Alexandriában 1875 decemberében, az első szám 1876. augusztus 5-én jelent meg. Öt évvel később napilappá alakult át, majd 1900-ban a székhelyét áthelyezték Kairóba. Az első főszerkesztő, Szelim Tekla 17 évig állt a lap élén, majd öccse vette át a helyét. Az *al-Ahrám* 130 éves története során számos nagy irodalmár és politikus publikált az újságban. Főszerkesztői posztját általában Egyiptom egyik legnevesebb újságírója nyeri el. A főszerkesztőt, illetve az igazgatótanács elnökét az egyiptomi Konzultatív Tanács elnöke nevezi ki. 1928-tól az *al-Ahrám* már nemcsak Egyiptomban jelent meg, hanem a Közel-Keleten és Európában is. 1931-ban terjedelme bővült, 16 oldalban jelent meg, illetve 1932. január 1-jétől fotókat is közölt a lap első és utolsó oldala. Az alapítás óta az *al-Ahrám*nak kiküldött tudósítója is volt elsősorban Libanonban, Szíriában és Irakban, majd később Európába is küldött újságírókat. Minderre ld. ABDALLAH ABDEL-ATI ABDEL-SALAM MOHAMED: *Az egyiptomi–magyar kapcsolatok a két világháború közötti időszakban*. Szeged, 2015. 9.

Kulcsszavak: 1967, Izrael, Egyiptom, Szíria, Magyarország, háború, diplomácia, sajtó

Keywords: 1967, Israel, Egypt, Syria, Hungary, war, diplomacy, press

A villámháború okai és Magyarország

A hatnapos háborúnak is nevezett fegyveres konfliktus (a harmadik arab–izraeli háború) eseménytörténete ismert. A háború kirobbanásának okairól megoszlanak a vélemények. Elterjedt álláspont, hogy a háború „véletlenül” tört ki, és számos félreértés együttes hatásának eredménye. Közrejátszott az „arab hidegháború” egyre feszültebb légköre, a nagyhatalmak hezitálása, Szíria és a Palesztin Felszabadítási Szervezet (PFSZ) vezetőjének szélsőségsége, a helyzet reális, higgadt elemzésének hiánya és az izraeli kormánykörökben teret nyert expanzív politika. Sőt olyan vélemény is létezik, amely szerint a szovjet vezetés ösztönözte volna a háború kirobbantására Egyiptomot. A szovjet pártlap, a *Pravda* közel-keleti tudósítója, a Gamál Abdel-Násszerrel⁷ is jó kapcsolatban lévő Primakov⁸ szerint legfeljebb az történhetett, hogy a Kairóban járt Grecsko marsall szerencsétlen kijelentését értelmezték rosszul az egyiptomi vezetők. A Varsói Szerződés csapatainak főparancsnoka megszemlélve az egyiptomi hadsereget kijelentette, hogy „az sikerrel oldhat meg különböző problémákat a hadszíntéren”.⁹

Az 1960-as évek második felében a nemzetközi élet fő feszültségforrása az amerikaiak vietnami háborúja volt, amely ugyanakkor radikalizálta a világban az Amerika-ellenes erőket, s azokat is, akik a társadalmi problémák gyors megoldásának a hívei voltak – akár erőszak alkalmazása árán is. Ezt a nézetet a „nagy proletár kulturális forradalom” lázában égő maoista Kína a szovjet „revizionizmus” támadásán keresztül még propagálta is, főként a harmadik világban. Az amerikai szupermodern haditechnikával szemben sikeresen ellenálló Vietnam példája azt az illúziót keltette, hogy a lakosság egészét mozgósító „népi háborúval” – Che Guevara szerint – több Vietnámot létrehozva (vagy inkább kiprovokálva) vereséget lehet mérni a tőkés világ vezető hatalmára.

⁴ Népszerű, mai napig létező egyiptomi heti magazin. Rúz al-Júszuf egyiptomi színésznő alapította, 1925. október 26-án jelent meg első száma. A szerkesztőséget a színészfő fia, Ihszán Abdal-Kuddúz író vezette. 1931-ig a művészeti jelleg dominált benne, aztán már politikával is foglalkozott. Ld. ABDALLAH ABDEL-ATI ABDEL-SALAM MOHAMED, i.m. 10.

⁵ Arab nyelvű napilap. Ma is működik, az al-Dzsumhúrja sajtóalapítvány egyik kiadványa.

⁶ A légrégebbi angol nyelvű napilap a Közel-Keleten. 1881–1938 között Alexandriában jelent meg, majd 1938-tól kezdve Kairó lett a székhelye. A brit megszállás alatt az angol politika szócsöve volt, egyben az egyiptomi nacionalista erők ellensúlyaként is szolgált. Őt brit újságíró alapította annak érdekében, hogy híreket adjon az Egyiptomban élő angol közösség számára, illetve a Közel-Keleten a brit politikát népszerűsítse. Andrew Philip volt az első főszerkesztője. Ma is működik, az al-Dzsumhúrja sajtóalapítvány egyik kiadványa. Ma olvasói között találjuk az angolul beszélő külföldi turistákat, az idegennyelvi karok hallgatóit, a diplomátákat és az Egyiptomban élő külföldieket. Ld. ABDALLAH ABDEL-ATI ABDEL-SALAM MOHAMED, i.m. 9–10.

⁷ Alexandria, 1918. január 15. – Kairó, 1970. szeptember 28. Az egyik legismertebb és legkarizmatikusabb arab politikus, Egyiptom második köztársasági elnöke. Az arab nacionalizmus egyik prominens képviselője az 1950-es és 1960-as években, az el nem kötelezettek mozgalmának egyik fő szervezője.

⁸ Jevgenyij Primakov 1929-ben született. Hosszú éveken át a *Pravda* szovjet pártlap közel-keleti tudósítója volt, tudós és akadémikus, az orosz felderítés vezetője, 1996 és 1998 között a külügyi tárca irányítója, 1998–99-ben pedig Oroszország miniszterelnöke. 85 éves korában hunyt el.

⁹ EVGUENI PRIMAKOV: *Au cœur du pouvoir. Mémoires politiques*. Paris, 2001. 231.

Az arab világnak is megvolt a maga Vietnamja: Észak-Jemen, ahol Egyiptom 50 ezer katonája segítette a köztársaságiakat a szaúdi támogatást élvező monarchistákkal szemben. Mondhatni, nem nagy eredménnyel. A Mediterráneum keleti medencéjének feszültségét tovább növelte a ciprusi görög–török konfliktus, amely 1967 áprilisában némi CIA-segédlettel az „ezredesek” hatalomátvételéhez vezetett Görögországban.

Az arab világ is bonyolult, zavaros képet mutatott, soha nem látott megosztottság jellemezte. Követve a nemzetközi hidegháborús trendet, „haladókra” és „reakciósokra” bomlott. Az előbbieket a násszeri Egyiptom köré igyekeztek tömöríteni, az utóbbiak pedig Szaúd-Arábiát tekintették vezetőjüknek. Ez a megosztottság nem kedvezett azoknak, akik az erőteljes hangsúlyt kapott palesztin problémára megoldást reméltek, s ebben a politikájukban támaszkodni kívántak a térségben már jelentős mértékben és minden területen elkötelezett szocialista országokra.

A magyar kormány érzékelte a feszültséget a térségben, aggódott a szíriai kormány szélsőséges és provokatív magatartása miatt, ám ekkor még nem fordított különösebb figyelmet a palesztin problémára, de jelentőségével tisztában volt, hiszen azt egy 1966-ban készült külügyminisztériumi dokumentum „az arab–izraeli viszony kulcskérdésének” minősítette.¹⁰

Az amúgy is feszültséggel terhelt térségben egyre nagyobb aggodalomra adott okot az 1966 februárjában hatalomra került damaszkuszi vezeték. Ez a neobaaszista katonatiszti csoport nagyon türelmetlen volt mind bel-, mind külpolitikai kérdésekben. Az algériai nemzeti felszabadító háború (1954–1962) és a harcoló Vietnam példájára hivatkozva „népi háborút” hirdetett nemcsak Izrael, hanem az általuk reakciónak nevezett Jordánia és Szaúd-Arábia ellen is. Palesztina felszabadításában az első lépésnek tekintették az említett országok társadalmi rendszerének megdöntését. Júszuf Zuajen miniszterelnök¹¹ az egyiptomi vezetőkkel folytatott tanácskozáson 1966 novemberében azt javasolta Násszernek, hogy minden fronton tegyék ingataggá az Izraellel kötött fegyverszünetet, vagyis provokálják Tel-Avivot. S ha háború robbanna ki és az izraeli hadsereg Damaszkuszba vagy Kairóba ér, akkor ott majd a felfegyverzett néppel találja szemben magát. Násszer megdöbbenve hallgatta a szíriai vezetőt: „Amit maga javasol, az a legbiztosabb út a vereséghez. Értse meg, hogy ebben az esetben nem Jordániával vagy Szaúd-Arábiával találjuk szemben magunkat, hanem Amerikával, akit két dolog érdekel az arab világban: elsősorban Izrael, aztán pedig a kőolaj.”¹² Násszer védelmi paktumot javasolt, amit később meg is kötöttek. Figyelmeztetése, mérsékletre intése azonban hiábavalónak bizonyult, a szíriai vezetés kereste a konfliktust Izraellel.

Az események 1967 májusában gyorsultak fel, amikor a feszültség már olyan fokot ért el, hogy a nemzetközi közösség is aggódni kezdett. Moszkva május 13-án olyan információt juttatott el Kairóba, hogy az izraeliek több hadosztályt szándékoznak összevonni a szíriai határ közelében. A háborús készülődést látszott erősíteni az is, hogy a nemzeti ünnepen,

¹⁰ A Magyar Népköztársaság és az arab országok kapcsolatainak alakulása. Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára, Budapest. (továbbiakban: MNL OL) XIX-J-1-j, Arab országok 1966. 116. d. 202–14. tétel.

¹¹ 1931. november 17. – 2016. január 10. Szír politikus, az al-Baasz uralkodó párt aktív tagja, miniszterelnök 1966 és 1968 között.

¹² HEJKAL: *1967 al-Infjâr*. Kairó, 1990. 364–367. alapján idézi HENRY LAURENS: *Paix et guerre au Moyen-Orient. L'Orient et le monde de 1945 à nos jours*. Paris, 1999. 230–236.

május 15-én Izrael Jeruzsálemben tartott katonai parádét. Tel-Avivot viszont az nyugtalanította, hogy Egyiptom kérte a fegyverszüneti vonalon elhelyezkedő ENSZ-erők visszahívását, mert így egy Szíriát érő esetleges támadás esetén közvetlen harci érintkezésbe kerülhetne az izraeli erőkkel. Az viszont valóságos riadalmat keltett kormánykörökben, hogy május 17-én két egyiptomi gép átrepült az atomkutató (és bombagyártó) központ, Dimona felett, s az izraeliek nem tudták elfogni őket. Násszernek azonban nem állt szándékában háborút indítani, csak defenzív, nyomásgyakorló lépések megtételére volt hajlandó, és kategorikusan elvetette helyette, Abdel-Hakím Amer marsall¹³ offenzív, támadó háborút szorgalmazó tervét.

Násszer említett lépéseit Izraelben a háború kirobbantására tett előkészületekként értelmezték és propagandájukban erősen felnagyították, eltúlozták, noha tisztában voltak vele, hogy az egyiptomi vezető nem akar háborút. Ezt később az izraeli politikusok is elismerték. Az akkori vezérkari főnök, Jichák Rabin a francia *Le Monde* tudósítójának, Eric Rouleau-nak adott interjújában, amely otthon és külföldön egyaránt nagy figyelmet keltett, kijelentette: „Nem hiszem, hogy Násszer háborút akart. Május 14-én a Sínaira küldött két hadosztály nem lett volna elegendő egy offenzív háború kirobbantásához. Ezt ő is és mi is tudtuk.” Sőt a szélsőjobboldali Menáhem Begin, a preventív háború legbuzgóbb híve 1982-ben minden köntörfalazás nélkül kijelentette: „Az egyiptomi csapatösszevonások nem bizonyították, hogy Egyiptom háborút akar [...] legyünk tisztességesek magunkkal szemben, mi voltunk azok, akik az ellenségeskedést kezdtük.”¹⁴

Ugyanakkor az izraeliek is (híven a régóta jól bevált „kész tények” taktikájához) lényegében szintén provokálták a szomszédos országokat, elsősorban Szíriát. E taktika lényege az volt, hogy mindig az adott helyzetből kell kiindulni, és sohasem kell vizsgálni, hogy az hogyan alakult ki. Móse Daján tábornok¹⁵ erről bizalmasan 1976-ban így nyilatkozott: „Tudom, hogy legalább 80%-a ezeknek az incidenseknek hogyan keletkezett... A következőképpen: a demilitarizált övezetbe küldtünk dolgozni egy traktort, olyan helyre, ahol még fű se nő, és előre tudtuk, hogy a szíriaiak löni fognak. Ha nem lőttek, akkor a traktor tovább ment addig, amíg a szíriaiak dühbe nem gurultak, és végül lőttek. Ekkor pedig bevetettük a tüzéséget, később pedig a légierőt.”¹⁶

¹³ 1919. december 11. – 1967. szeptember 14. Násszer elnök legközelebbi barátja és munkatársa, egyiptomi tábornok és hadügyminiszter, aki az ország több fegyveres konfliktusa idején az egyiptomi hadsereg főparancsnoka volt. 1952-ben kulcsfigurája volt a Fárúk király elmozdítását eredményező katonai mozgalomnak és Mohamed Nagíb, majd Gamál Abdel-Násszer hatalomra juttatásának. Násszer elnöksége alatt, 1958-tól 1965-ig elnökhelyettesi pozíciót töltött be. A kairói katonai akadémián 1938-ban végzett, 1939-ben kezdte meg aktív katonai szolgálatát. Részt vett az 1948-as arab–izraeli háborúban. 1956-ban ő irányította a szuezi válság idején az izraeli–brit–francia koalíció elleni védelmi hadműveleteket. Katonai pályáját az Izraellel szemben elvesztett hatnapos háború zárta le. A vereségért Násszer főként Amert okolta. Még az év folyamán felmentették az aktív szolgálatból és nyugdíjba küldték. 1967-ben Amert gízai otthonában tartották fogságban. A hivatalos jelentés szerint 1967. szeptember 14-én megmérgezte magát.

¹⁴ Mindkettőt idézi ERIC ROULEAU: *Dans les coulisses du Proche-Orient. Mémoires d'un journaliste diplomate (1952–2012)*. Paris, 2012. 158–159.

¹⁵ 1915–1981. Izraeli katonai vezető és politikus, az Izraeli Védelmi Erők főparancsnoka 1953–1958, védelmi miniszter 1967–1974 és külügyminiszter 1977–1979 között.

¹⁶ Idézi HENRY LAURENS: *La question de Palestine. 3. 1947–1967. L'accomplissement des prophéties*. Paris, 2007. 679.

Az arab hírközlő eszközök (főként az *Arabok Hangja* rádióállomás), valamint egyes szíriai és palesztin politikusok (elsősorban Ahmed Aszaad Sukeiri, a PFSZ vezetője¹⁷) felelőtlen, félremagyarázható és eltorzítható, Izrael szétzúzására felszólító kijelentései, megnyilatkozásai egy újabb holokausztrémképét idézték fel az izraeliekben. Ezt Tel-Aviv ügyesen kihasználta, és el tudta fogadtatni a világgözcímű jelentős részével (elsősorban a nyugat-európaival), hogy a zsidók államának léte forog kockán. Násszernek semmiképpen nem ez volt a célja, ő az 1956 előtti helyzetből akart kiindulni, propagandája viszont, anélkül, hogy ezt szándékosan akarta volna, 1948 előtti volt. Ez a rendkívül negatív propaganda komolyan erősítette a háborúpártiakat Izraelben. A politikusok viszont (Dávid Ben Gúrión¹⁸ is) csak az Egyesült Államok támogatásának a birtokában voltak hajlandók vállalni a fegyveres konfliktust. Ezt Washingtonból nem kapták meg egyértelműen. Johnson elnök elismerte, hogy az Akabai-öböl lezárását (május 22.) – a szabad hajózás elvének megsértését – fel lehet fogni *casus belliként*, ugyanakkor megpróbálta lebeszélni Izraelt a háborúról. Ennek a kétértelmű álláspontnak csak az első részét hallották meg az izraeliek, akik (éppúgy, mint az amerikaiak vagy de Gaulle) tudatában voltak katonai fölényüknek.

Násszer viszont a johnsoni álláspont második felére figyelt. Ezt hangsúlyozta Washington is a hivatalos nyilatkozataiban. A britekről sem mondható el, hogy egyértelműen kiálltak volna a kardcsörtető Izrael mellett. De Gaulle pedig egyenesen felszólította, hogy ne háborúzzon. A francia elnök a fegyverszállítások felfüggesztését rendelte el a térségbe és kijelentette: aki először támad, azt tekinti agresszornak. Moszkva egyértelműen támogatta Egyiptomot és Szíriát. Mindezek elegendő biztosítékul szolgáltak az egyiptomi vezető számára. Abban viszont tévedett (mivel az 1956-os helyzetet vélte megisméltódni), hogy „Izrael báb az Egyesült Államok kezében”.¹⁹ Meg kell jegyeznünk, hogy Moszkva is hasonlóképpen vélekedett: „Izrael lépései mögött az imperialista körök állnak” – olvashatjuk a szovjet kormány május 24-i nyilatkozatában.²⁰ Az 1967-es Izrael azonban már nem a 11 évvel korábbi. Tom Segev izraeli író-történész szerint a hatnapos háború a szabrák (az Izraelben születettek) győzelmét is jelentette az „öreg zsidók”, a holokausztr túlélői fölött s egyben a szociáldemokrata cionizmus végét és egy új nemzeti-vallásos korszak eljövételét.²¹

Az 1967. június 5-én reggel 7 és 8 között végrehajtott izraeli légitámadás pusztító erejű volt, a 419 egyiptomi repülőből 304 megsemmisült. Délig összesen 450, ebből 380 még fel sem szállt. Vejcmán tábornok, helyettes vezérkari főnök tíz órakor felhívta a feleségét és csak ennyit mondott: „Megnyertük a háborút.”²² A rövid idő alatt elszenvedett katasztrófális vereség mindenkit meglepett – beleértve a résztvevőket is. Aziz Mohamed, az iraki

¹⁷ 1908–1980. Palesztin politikus, a PFSZ első vezetője. 1949–1950-ben az ENSZ-ben akkreditált szír misszió tagja (a szír állampolgárságot is viselte). 1950–1957 között az Arab Liga főtábornok-helyettese. A nevéhez fűződik a Palesztin Felszabadítási Hadsereg és a Palesztin Kutatóközpont létrehozása.

¹⁸ Plonsk (Lengyelország), 1886. október 16. – Tel-Aviv, 1973. december 1. Izraeli politikus, miniszterelnök, szakszervezeti aktivista.

¹⁹ Feljegyzés Násszer és Pozsidajev szovjet nagykövet megbeszéléséről, 1967. május 22. *A közéleti konfliktus dokumentumai 1957–1967. Az Orosz Föderáció Külpolitikai Archivumának dokumentumaiból.* Főszerk. V. V. NAMJKIN. Moszkva, 2003. 562. (orosz nyelvű)

²⁰ A szovjet kormány nyilatkozata, 1967. május 24. *Népszabadság*, 1967. május 25.

²¹ TOM SEGEV: Nous sommes toujours en 1967. *Courrier international*, 2007. június (865. szám).

²² Idézi BENNY MORRIS: *Victimes. Histoire révisitée du conflit arabo-sioniste.* Paris, 2003. 319.

kommunisták első titkára²³ jegyezte meg Pullai Árpáddal, a Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottsága (MSZMP KB) titkárával folytatott megbeszélésén, nem sokkal a háború befejezése után: „A közel-keleti helyzet meglepte őket. Azt tudták, hogy az arab országoknak komoly gyengeségeik vannak, de nem gondoltak arra, hogy ezek ilyen gyors és nagyarányú vereséghez vezetnek.”²⁴

Az 1967-es háború a magyar sajtóban

A nyomtatott sajtó szerepe fokozatosan megnőtt az elmúlt században, minthogy az emberek nagy része elsősorban a sajtóból tájékozódik a szűkebb és tágabb környezetükben zajló eseményekről. Az újságok között akadnak katonai, gazdasági, politikai és közéleti témákkal, kultúrával, vagy szakmai kérdésekkel foglalkozó lapok.²⁵ Ebben a részben röviden a magyar sajtó 1967-es háborúképére fókuszálunk. Hogyan látták, illetve láttatták a magyar újságírók és szerkesztők a korabeli vereséget?

Magyarországon az újságok május közepétől vezető helyen foglalkoztak a közel-keleti eseményekkel, a szír–egyiptomi közös védelmi intézkedésekkel, az ENSZ-katonák elvonulásával, az 1967. május 18-án létrehozott és május 23-án érvénybe lépett akabai vöröstengeri kikötő lezárásával az izraeli hajók előtt stb. Idézték Atászi szíriai elnök harcias kijelentését: „Izrael első megmozdulására megindítjuk a felszabadító harcot.”²⁶

A magyar sajtó folyamatosan követte a háborúval kapcsolatos híreket, katonai és politikai elemzésekkel ellátva. A *Népszava* 1967. június 6-i számában az érdeklődők olvashatták a háborúról szóló első hírt: kitört a közel-keleti fegyveres konfliktus, az ENSZ Biztonsági Tanácsa (BT) rendkívüli ülést tart, és világszerte az agresszió beszüntetését követelik.²⁷ Másnap ugyanaz a lap (és vele együtt több magyar lap is) közölte a magyar nyilatkozatot a közel-keleti harcokról. E szám adta hírül a BT ülésének fejleményeit, beleértve a haladéktalan tűzszünet követelését, a csapatok visszavonására irányuló szovjet és indiai kérést, az Egyesült Arab Köztársaság (EAK), Algéria és Szíria Washingtonnal való diplomáciai viszonyának megszakítását, valamint a Szezei-csatornán való hajózás leállítását. Azt is hírül adta a lap, hogy Koszigin szovjet kormányfő a Kremlben fogadta Mohamed Ghalebet, az EAK moszkvai nagykövétét.²⁸

1967. június 8-án a *Népszava* hírt adott arról is, hogy a közel-keleti konfliktus ügyében a BT azonnali tűzszünetre hívott fel, hogy tovább folytak a harcok az arab–izraeli fronton, a Szovjetunió üzenetet küldött az izraeli kormányhoz, illetve a szovjetek megtették határozati javaslatukat a BT előtt.²⁹ 1967. június 10-én a lap írt az izraeli támadásokról, melyek miatt Szíria kérte a BT rendkívüli ülésének összehívását, továbbá megírta, hogy Násszer bejelentette lemondási szándékát.³⁰ Június 11-én a *Népszava* tudósítója jelentette, hogy Násszer

²³ 1924–2017. 1964 és 1993 között az Iraki Kommunista Párt főtitkára. Tizenöt év börtönre ítélték, de tíz év után szabadon engedték, az 1958-as forradalomnak köszönhetően.

²⁴ MNL OL M–KS 288.f. 32/1975. Feljegyzés Pullai Árpád és Aziz Mohamed megbeszéléséről. 44. örzési egység. (ő.e.)

²⁵ ABDALLAH ABDEL-ATI ABDEL-SALAM MOHAMED, i.m. 107.

²⁶ Atászi elnököt idézi: *Népszabadság*, 1967. május 23.

²⁷ *Népszava*, 1967. június 6. Legújabb jelentések a közel-keleti fegyveres konfliktusról.

²⁸ *Népszava*, 1967. június 7. A Magyar Népköztársaság nyilatkozata a közel-keleti konfliktusról.

²⁹ *Népszava*, 1967. június 8. Szovjet kezdeményezésre, azonnali tűzszünetre hívott fel a BT.

³⁰ *Népszava*, 1967. június 10. A BT felhívása.

visszavonta lemondását, valamint tüntetések robbantak ki Moszkvában és Romániában a támadó imperialisták ellen. A Demokratikus Ifjúsági Világszövetség budapesti irodája és a Magyar Szolidaritási Bizottság közleményt adott ki a fegyveres konfliktusról, amelyben követelte a tűzszünet szigorú izraeli betartását, csapatainak visszavonását a fegyverszüneti vonalra, a demilitarizált övezet mögé.³¹ Június 13-án a Szovjetunió követelte az izraeli agresszió beszüntetését és a megszállt területek kiürítését. Még aznap Magyarország, Bulgária és Lengyelország is megszakította diplomáciai kapcsolatait Izraellel.³² Június 20-án a *Népszava* megemlítette Koszigin beszédét az ENSZ rendkívüli közgyűlésén a közeli-keleti konfliktusról, illetve a tartós béke biztosításáról, valamint Nászser miniszterelnöki tisztség betöltéséről is.³³ 1967. június 21-én a kialakult arab–izraeli háború tárgyalása érdekében a rendkívüli ENSZ-közgyűlés vitájában részt vett 14 kormányfő, 38 külügyminiszter. Nyikolaj Podgornij is Kairóba utazott a szocialista országok delegációinak találkozájára a szovjet ENSZ-képviselőn.³⁴ Rudnyánszky István, az MTI kairói tudósítója jelentette, hogy Podgornij szovjet államfő Kairóba érkezett, ahol a szovjet–egyiptomi kapcsolatok elmélyítése, az EAK hadseregének felszerelése, az izraeli agresszió során elvesztett hadianyag pótlása, illetve az agresszió következményeinek felszámolása jegyében folytat megbeszéléseket.³⁵ A *Népszava* június 23-i számában részletesen számolt be a konfliktus miatt kialakult arab menekültkérdésről, Tito beszédéről és a de Gaulle-nyilatkozat visszahangjáról a válság ügyében.³⁶

1967. július 14-én a *Népszabadság* hírül adta, hogy Zuajen miniszterelnök kíséretében Kairóba érkezett Atászi szíriai elnök és megkezdte tárgyalásait Nászserrel, valamint a már korábban Kairóba érkezett Aref iraki és Bumedien algériai elnökkel. A csúcshoz csatlakozott Mohamed Ahmed al-Mahgúb szudáni miniszterelnök³⁷ is. A lap az arab menekültek ügyének rendezését is elemezte.³⁸

A *Népszabadság* az 1967. október 21. és 31. közötti időszakban rendszeresen írt az arab–izraeli konfliktusról, az izraeli támadásokról és a tűzszünet megsértéséről. A hírek szerint az izraeli hatóságok megszállt arab területeken bevezetett intézkedései arra vallanak, hogy hosszú ideig nem akarnak kivonulni. Az imperialisták és izraeli megbízottaik arra számítanak, hogy a katonai vereség után, a bonyolult belpolitikai helyzetben Egyiptomban és Szíriában aktivizálódik majd a belső reakció, ami a haladó rendszereket tünteti fel bűnbaknak és ellenük fordítja a közhangulatot. Továbbá beszámolt a kartúmi arab csúcstalálkozóról, és előtte a külügyminiszteri előkészítő tanácskozásról. Az arab külügyminiszterek hosszás vita után sem tudtak megegyezni az Izraelt támogató országok olajbojkottjában, valamint az angol, amerikai és nyugatnémet bankokban elhelyezett arab pénzletétek visszavonásában.³⁹

³¹ *Népszava*, 1967. június 11. A közeli-keleti konfliktus hírei.

³² *Népszava*, 1967. június 13. A BT sorozatos üléseken tárgyal a közel-keleti konfliktusról.

³³ *Népszava*, 1967. június 20. A Szovjetunió mindent megtesz azért, hogy hozzájáruljon a Közel-Kelet tartós békéjének biztosításához.

³⁴ *Népszava*, 1967. június 21. A rendkívüli ENSZ-közgyűlés keddi vitája.

³⁵ *Népszava*, 1967. június 22. Podgornij megkezdte kairói tárgyalásait.

³⁶ *Népszava*, 1967. június 23. A közel-keleti válság az ENSZ előtt.

³⁷ 1908–1976. Szudáni költő, író, mérnök, bíró, ügyvéd, politikus, külügyminiszter és kormányfő.

³⁸ *Népszabadság*, 1967. július 14. Öt arab ország elnöke Kairóban.

³⁹ *Népszabadság*, 1967. október 21–31.

Ami kiemelendő, hogy az izraeliek között is voltak olyan politikusok, akik támogatták az arabokat saját hazájukkal szemben. A *Népszabadság* interjút készített az Izraeli Kommunista Párt két vezetőjével, dr. Ethel Kiingerrel, a Központi Bizottság tagjával, aki 34 esztendő óta vett részt a kommunista mozgalomban, és Ali Asúrral, a párt arab nyelvű lapja, az *Al-Ittihád* szerkesztőjével, a haifai pártbizottság tagjával. A közel-keleti válsággal kapcsolatban elmondták: „Pártunk meggyőződése, hogy Izraelnek olyan politikát kell folytatnia, amely lehetővé teszi a kapcsolatok békés rendezését az arab országokkal. Csak ez nyithatja meg a kaput ahhoz, hogy az arab országok viszont elismerjék Izraelt. A mi jelszavunk közismert: Nem az imperialistákkal az arab népek ellen, hanem az arab népekkel az imperialisták ellen!”⁴⁰

1967. november 12-én a *Népszabadság* említette, hogy Brezsnyev látogatást tesz Kairóba 1968 elején a kétoldalú kapcsolatok megvitatása és a konfliktus megtárgyalása céljából. A szovjet illetékes hajlandóságot mutatott az EAK támogatására: „megad és a jövőben is meg fog adni minden szükséges támogatást ehhez a harchoz”. A lap értesült arról is, hogy a szovjetek javaslatot tettek a BT előtt az ENSZ-megfigyelők létszámának emelésére a Szuezi-csatorna övezetében.⁴¹ Ali Szabri egyiptomi alelnök moszkvai látogatása alatt Násszer nevében hivatalos meghívást nyújtott át Brezsnyevnek, melyet ő elfogadott. Az egyiptomi alelnök a hazatérése után a minisztertanácson beszámolt moszkvai megbeszéléseiről, figyelembe véve azt, hogy az egyiptomi közvélemény nagy jelentőséget tulajdonít a szovjet szolidaritásnak.⁴²

Összefoglalva: a magyar napi- és hetilapok napról napra beszámoltak az arab–izraeli háborúról, a harcokról és összecsapásokról, a tárgyalásokról, az ENSZ üléseiről, a BT rendkívüli üléseiről, valamint az arab vezetők tanácskozásairól, értekezleteiről és nyilatkozatairól. Naponta több hírt közölt mindegyik magyar lap, elsősorban a főoldalon, ami érdeklődést és támogatást mutatott az arabok számára. A magyarok a legtöbb esetben agresszióknak nevezték az izraeli támadást és imperialistáknak az Izraelt támogatók nemzetközi erőket.

Az arabokat támogató Magyarország

Május végén Losonczy Pál államfő a Násszernek küldött üzenetében teljes támogatásáról biztosította Egyiptomot. A háború kirobbanásának másnapján pedig a kormány hivatalos nyilatkozatot tett közzé, amelyben megbélyegezte „az izraeli politikát irányító szélsőséges köröket”⁴³ és természetesen a mögöttük álló imperialista hatalmakat, elsősorban az Egyesült Államokat, amelyek „minden alkalmat megragadnak a nemzeti függetlenségük megszilárdításáért és a társadalmi haladásért küzdő arab államok hátba támadására”. Felszólította az ENSZ-t, tegyen lépéseket, hogy a harci cselekmények megszűnjenek, és a csapatok vonuljanak vissza a harcokat megelőző pozíciójukba.⁴⁴

⁴⁰ *Népszabadság*, 1967. október 1. Nem az imperialistákkal az arab népek ellen, hanem az arab népekkel az imperialisták ellen – Beszélgetés az Izraeli Kommunista Párt hazánkban járt képviselőivel.

⁴¹ *Népszabadság*, 1967. november 12. Brezsnyev elvtárs jövő év elején az EAK-ba látogat.

⁴² *Népszabadság*, 1967. november 14. Ali Szabri beszámolt moszkvai tanácskozásairól.

⁴³ *Népszabadság*, 1967. május 23.

⁴⁴ *Népszava*, 1967. június 7. A Magyar Népköztársaság nyilatkozata a közel-keleti konfliktusról. A nyilatkozat meglehetősen komoly hangú volt, néhány részét idézzük: „Izrael és a mögötte álló imperialista hatalmak elébevágva a Biztonsági Tanács állásfoglalásának, újabb háborús konfliktusba sodorták a Közel-Kelet népeit. Az eddigi események is bizonyítják: az izraeli politikát irányító szélsőséges

A szovjet kormány nyilatkozatában agresszornak nevezte az „esztelenség és a politikai kalandorság útjára lépett izraeli kormányt”.⁴⁵ Nagyon pozitívan értékelte Nácsszer (akit bölcs réalpolitikusként nevezett) június 9-i beszédét, és azt, hogy visszavonta lemondását.

Június 9-én Moszkvában összegyűltek a szocialista országok vezetői – Románia kivételével, viszont Jugoszlávia részvételével. Szolidaritásukat fejezték ki az arab országokkal és döntöttek a támogatásukról. „Adtunk valami 8 millió rubel gyorssegélyt, élelmiszerben, gyógyszerben. Felajánlottunk 8 millió, Szíriának 4 millió rubel értékű segélyt katonai felszerelésben, ezenkívül Egyiptomnak felajánlottunk mintegy 15 millió font értékű ipari, mezőgazdasági felszerelés szállítását hitelben. Mi ezt tudtuk csinálni az adott helyzetben.” – olvashatjuk a Leonyid Brezsnyev és Kádár János 1967. szeptember 8-i budapesti megbeszéléséről készült jegyzőkönyvben.⁴⁶ Június 12-én Magyarország megszakította diplomáciai kapcsolatait Izraellel. Így tett a többi szocialista ország is – Románia kivételével, amelynek vezetője, Ceaușescu az arab országokat is felelőssé tette a háború kirobbantásáért, s nem ítélte el Izraelt. A közel-keleti kérdés fontosságára utal, hogy az MSZMP KB ülést hívott össze a megtárgyalására. A Központi Bizottságban a nemzetközi helyzetet mindig megvitatták, vagy beszámolót hallgattak meg róla, de hogy külön napirendként szerepeljen egy konkrét kérdés, az csak a vietnami háborúval kapcsolatban fordult elő.

A június 23-i ülésen elfogadott határozatban leszögezték: „A Központi Bizottság elítéli Izrael agresszióját, a környező arab államok területének bekebelezésére irányuló törekvéseit, az izraeli katonai hatóságok kegyetlenkedéseit, a védtelen arab lakosság kiűzését a megszállt területekről... A Központi Bizottság kifejezve népünk baráti érzelmeit és akaratát, teljes szolidaritásáról biztosítja az agresszió által sújtott arab népeket.”⁴⁷ A magyar párt és kormány összehangolt imperialista támadásnak minősítette a háborút, amelynek célja „visszavetni a nemzeti felszabadító mozgalmakat, elrabolni a haladás útjára lépett önálló népek nemzeti függetlenségét, megakadályozni, hogy azok maguk dönthessenek sorsuk felett, és megkísérelni gyarmati függőségük fenntartását vagy visszaállítását új formában” – olvashatjuk még a határozatban.

militarista körök e háborús konfliktus kirobbantására nem egyedül vállalkoztak. Folyamatos bátorítást és támogatást kapnak azoktól az imperialista hatalmaktól – elsősorban az Amerikai Egyesült Államokból –, amelyek minden alkalmat megragadnak a nemzeti függetlenségük megszilárdításáért és a társadalmi haladásért küzdő arab államok hátbatámadására. A Magyar Népköztársaság kormánya teljes szolidaritásáról biztosítja az agresszió elhárításáért küzdő Egyesült Arab Köztársaság és a többi arab állam kormányát és népét, felhívja a világ valamennyi államát, hogy haladéktalanul tegyenek meg minden erőfeszítést az agresszió beszüntetése és a Közel-Kelet békéjének helyreállítása érdekében. Felhívja az Egyesült Nemzetek Szervezetét: határozottan lépjen fel a világ békéjét fenyegető agresszió ellen és minden szükséges lépést tegyen meg a közel-keleti válság rendezésére. A Magyar Népköztársaság támogatja azokat a javaslatokat, amelyek a harci cselekmények azonnali beszüntetésére, a csapatok kiinduló állásaikba való visszavonására, a vitás kérdések tárgyalások útján történő igazságos megoldására irányulnak.”

⁴⁵ Uo.

⁴⁶ *Kádár János külpolitikája és nemzetközi tárgyalásai. 1956–1988. 2. Válogatott dokumentumok.* Szerk. FÖLDES GYÖRGY. Budapest, 2015. 264. Kádár János még megjegyezte, hogy a kérésekből úgy tűnik, az arabok nem tudják, pontosan mit is akarnak. A fegyverek pótlását a Szovjetunió végezte, illetve még Csehszlovákia.

⁴⁷ *A Magyar Szocialista Munkáspárt határozatai és dokumentumai 1967–1970.* Szerk. VASS HENRIK. Budapest, 1974. 89–90.

A szolidaritás kifejezése Egyiptom nemzeti függetlenségének és a társadalmi progresszió útján elért eredményeknek, sikereknek a védelmét jelentette. Az ennek érdekében folytatott küzdelmet az ENSZ keretein belül, politikai síkon és nem katonai eszközökkel kívánták megvívni. Bár azzal is tisztában voltak, hogy az Egyesült Államok ellenállása miatt az igazságos rendezésre nem túl sok esély van. Ez tükröződik is az ENSZ BT november 22-i, 242. számú határozatában, amely felszólítja az izraeli fegyveres erőket az elfoglalt területekről történő kivonulásra, elismeri a térség valamennyi államának jogát (beleértve Izraelt is) a szuverenitáshoz és a területi integritásához. A palesztinok problémáját, amely igazán ekkor vált ismertté a világgözüvélemény számára, viszont nem nemzeti, hanem csupán menekültkérdésként kezelte, és hangsúlyozta az igazságos rendezés szükségességét.

1967. június 25-én az *al-Ahrám* jelentette, hogy a Magyar Népköztársaság elítéli az összeesküvést, vagyis az EAK ellen indított izraeli agressziót, követeli a megszálló csapatok kivonását és teljes támogatását fejezi ki az EAK iránt.⁴⁸

1967. július 17-én az *al-Mészá* adta hírül, hogy a Magyar Népköztársaság öt tonnás gyógyszerélt biztosított az EAK számára, és kifejezte szolidaritását és támogatását a kialakult nehéz helyzetrel kapcsolatban.⁴⁹

1967. július 21-én a budapesti egyiptomi nagykövet, Fuád felkereste Tóth Eleket, a Külügyminisztérium IX. Területi Osztályának vezetőjét. A magyar illetékes tájékoztatta a nagykövetet a magyar kormány álláspontjáról az EAK-nak nyújtandó segítséggel kapcsolatban. A felajánlott segítség katonai vonatkozásával kapcsolatban Fuád hangoztatta, hogy az araboknak nem elsősorban katonai felszerelésre, hanem katonai tapasztalatokra van szükségük, vagyis hogyan használják a fegyvereket.⁵⁰

1967. augusztus 15-én, 16-án és 17-én az *Egyptian Gazette* közölte, hogy Egyiptomba látogat egy magas szintű magyar gazdasági delegáció az egyiptomi–magyar kapcsolatok megtárgyalására és fejlesztésére, illetve meg akarják ismerni Egyiptom háború következtében kialakult szükségleteit.⁵¹

Kállai Gyula, a magyar országgyűlés elnöke a *Rúzá al-Júsuf* magazinban közölt interjújában úgy vélte, hogy „a közel-keleti válság a gyarmatosítás elleni küzdelem ütközeteihez tartozik. Mi és az összes többi szocialista ország is részét alkotjuk ennek a küzdelemnek. Azoknak az országoknak és népeknek, amelyek küzdenek a gyarmatosítás ellen, mindent meg kell tenniük, amire csak képesek. A mi történelmünk sem más, mint egy küzdelem története. [...] Az ellenfél ellen azonban csak igazi küzdelemmel lehet harcolni. [...] Az arabok és küzdelmeik kormányunk és népünk egyöntetű támogatását élvezik. [...] Mi minden tekintetben melletted állunk az agresszióval szemben. Ezáltal mi és ti egységfrontot alkotunk. Ez minden szempontból – hivatalos és népi – nagyon világos ügy. [...] Az is egyértelmű, amit agressziójával Izrael elkövetett. Hiszen az egész világot veszélyeztette a háborúval.”⁵²

⁴⁸ *Al-Ahrám*, 1967. június 25. A Magyar Népköztársaság elítéli az összeesküvést.

⁴⁹ *Al-Mészá*, 1967. július 17. Öt tonnás gyógyszerélt a magyaroktól.

⁵⁰ MNL OL XIX-J-1-j 35.d. 1967 Egyiptom, nyilvántartási szám: 00644/14. Tóth Elek osztályvezető: Fouad, EAK nagykövet látogatása, Budapest, 1967. július 22.

⁵¹ *The Egyptian Gazette*, 1967. augusztus 15–17. Magyar gazdasági delegáció Kairóban.

⁵² *Rúzá al-Júsuf*, 1968. február 19. Az 1967-es vereség képe egy baráti ország szemszögéből. – Az interjú szövege jelen tanulmány végén található.

Az 1967-es háború utáni egyiptomi belpolitika Magyarország szemszögéből

Magyarország kairói nagykövete, Rác Pál⁵³ látta, hogy az izraeli agresszió új bel- és külpolitikai helyzetet teremtett az EAK számára. A belső helyzetet illetően részben tisztázódtak a belpolitikai-társadalmi frontok, másrészt az 1967-es háború előtti ellentmondások hallatlan mértékben kiéleződtek, felgyorsult a belső társadalmi átrendeződés folyamata. Násszer egyre szigorúbb intézkedéseket tett a visszahúzó erők felszámolása érdekében, a hadsereg vezetésének radikális átszervezésére törekedett. E folyamat nagyhatású aktsa volt az Amer-csoport letartóztatása. Az EAK–magyar kapcsolatok alakulása vonalán az EAK-ot ért agresszió átmeneti nehézségeket okozott, nem történtek magas szintű látogatások: Násszer, Szidki Szuleimán,⁵⁴ Mohamed Anvar asz-Szádát,⁵⁵ Mahmúd Rijád,⁵⁶ szakminiszterek, Szaad Zajid kairói kormányzó,⁵⁷ bár a magyar meghívásokat írásban megújították.⁵⁸

Násszernak még nem volt határozott és kidolgozott politikai koncepciója a hogyan továbbra. Június 9-i lemondó beszéde óta nem nyilatkozott, amiért sokan, különösen a baloldaliak bírálták őt. Hallgatásának az volt az oka, hogy nem tudott mit mondani. A június 19-én létrehozott kormányt nemzeti egységkormánynak minősítették, és ezt a megjelölést a magyar sajtó is átvette. „Megítélésem szerint ezt nem lehet mondani, mivel több politikai irányzat nincs képviselve ebben a kormányban. Helyesebb azt mondani, hogy násszerista egységkormány van jelenleg Egyiptomban, amelyben képviselve vannak Násszer híveinek különböző irányzatai. Nincsenek viszont képviselve a baloldali erők, a Muzulmán Testvérek, a vafdisták, a régi burzsoáziának ez a pártyja még létező erő és helytelen volna befolyá-

⁵³ Bors, 1928. január 4. – Budapest, 1986. március 22. Diplomata, külügyi munkatárs, miniszterhelyettes, a Magyar Népköztársaság kairói nagykövete 1963–1968 és New York-i ENSZ-küldöttségének vezetője 1980–1986 között.

⁵⁴ 1919–1996. Egyiptom miniszterelnöke 1966-ban, az Asszuáni-gát ügyeiben illetékes miniszter. Eredetileg hadmérnök, katonatiszt.

⁵⁵ 1918. december 25. – 1981. október 6. Arab politikus, katonatiszt, Egyiptom harmadik elnöke 1970–1981 között. Oszlopos tagja volt a Szabad Tisztek Mozgalmának. Tizenegy éves elnöksége alatt sokat változtatott Egyiptom politikáján, többek között visszaállította a többpártrendszert és engedélyezte a külföldi magánbefektetéseket. 1978-ban az egyiptomi–izraeli békekötéshez vezető Camp David-i egyezmény aláírásáért megkapta a Nobel-békedíjat.

⁵⁶ 1917. január 8. – 1992. január 24. Egyiptomi katonatiszt, diplomata, államférfi, író. 1936-ban a katonai akadémián diplomázott. 1948-ban a gázai katonai hírszerző hivatal vezetője, 1949–1952 között az egyiptomi–izraeli tárgyalásokon résztvevő delegáció vezetője. Az 1952-es forradalom után a Palesztin Ügyek osztályvezetője, 1954-ben az Arab Ügyek osztályvezetője, 1955-től damaszkuszi nagykövet. 1958–1962 között Násszer elnök politikai tanácsadója, 1962-től az ENSZ egyiptomi állandó képviselője. 1964–1972 között Egyiptom külügyminisztere, 1972-től asz-Szádát egyiptomi elnök politikai tanácsadója, 1972–1989 között az Arab Liga harmadik főtitkára.

⁵⁷ Egyiptomi politikus, katonatiszt, kairói kormányzó és Egyiptom építkezési minisztere.

⁵⁸ MNL OL XIX-J-1-j 35.d. 1967 Egyiptom, nyilvántartási szám: 003794. IX. Területi Osztály (Dr. Simonyi Ernő–Pereszlényi Zoltán). Feljegyzés. Tárgy: Rác Pál kairói nagykövet beszámolója, Budapest, 1967. szeptember 15.

sukat teljesen lebecsülni, továbbá a szabad tisztek nyugat-barát szárnya Bogdádi⁵⁹ és Huszsein⁶⁰ volt alelnökkel az élen.⁶¹

Rác Pál nagykövet 1967. július 28-i jelentésében hangoztatta, hogy a közeljövőben Egyiptom nem kezdeményezi a fegyveres harcok felújítását, és diplomáciai körökben nem tartják kizártnak, hogy Izrael ilyen lépéseket kezdeményez, és igyekszik megakadályozni az egyiptomi hadsereg szovjet újrafegyverzését.⁶²

A leleplezett Amer-féle tiszti csoport (amelyben főtisztek is voltak) összeesküvése bebizonyította, hogy milyen jelentős erők álltak szemben a Násszer-vezetéssel és az uralkodó rendszerrel. Az eseményekre hivatkozva „elgondolkoztató Násszernak az a kijelentése, hogy a hadseregen belül javult a helyzet és csökkent az elégedetlenség száma [...] Ezt a megállapítást véleményem és a különböző helyekről kapott információk szerint csak részben lehet elfogadni, mivel az események megmutatták, hogy a hadseregen belül közel sem ilyen egyértelmű a helyzet, mint ahogy azt az elnök kijelentette. [...] Az eltelt időszak alapján megállapítható, hogy a hadsereg vezetői közül Násszernak a kapcsolata a legjobb Fawzy főparancsnokkal, jelentősebb hatalmat ad számára és támaszkodik munkájára. Őt bízta meg a tiszti csoport felszámolásával, amit az eredményesen végrehajtott, majd Amer marsall kihallgatásával stb. [...] Zakaria Mohieddin,⁶³ Husszein Shafei, Anvar as-Szadát

⁵⁹ Abdel-Latíf Mahmúd al-Bogdádi. Szabad tiszt, Násszer elnök közeli barátja, vidékügyi és tervezési miniszter. Az 1954 júliusában folytatott egyiptomi–brit tárgyaláson az egyiptomi felet képviselte Gamál Abden-Násszer, Szaláh Szálem és Mahmúd Favzi kíséretében.

⁶⁰ Husszein Mahmúd Hasszán as-Sáfie, 1918. február 8. – 2005. november 18. Egyiptomi politikus, szabad tiszt, a Forradalmi Parancsnoki Tanács tagja. 1936-ban felvették az egyiptomi katonai akadémiára, ahol megismerkedett Gamál Abden-Násszerrel, Mohamed Anvar asz-Szadáttal, valamint Abdel-Moneim Rijáddal, a legismertebb és legsikeresebb egyiptomi vezérkari főnökkkel. Részt vett az 1948-as palesztin háborúban. 1951-ben csatlakozott a Szabad Tisztek Mozgalmához, anélkül, hogy tudta volna, hogy Násszer a mozgalom vezetője. Násszer utasítására részt vett az 1952-es forradalomban. 1954-ben hadügyi-, majd szociális, illetve tervezési miniszter. 1958-ban részt vett az egységről szóló egyiptomi–szír tárgyalásokon. 1961-ben al-Azhar ügyeiben illetékes miniszterre nevezték ki. 1963-tól alelnök, 1967-ben a forradalmi bíróság elnöke.

⁶¹ MNL OL XIX-J-1-j 35.d. 1967 Egyiptom, nyilvántartási szám: 00904/7. Rác Pál: A belső helyzet alakulása, Kairó, 1967. július 19.

⁶² MNL OL XIX-J-1-j 35.d. 1967 Egyiptom, nyilvántartási szám: 00904/8. Rác Pál: Az elmúlt hét bel- és külpolitikai fejleményei, Kairó, 1967. július 28. – A magyar illetékes elvárása nem valósult meg, minthogy majdnem folyamatosan harcok dúltak, melyek közül felsorolunk néhányat: 1967. július 1-jén a Rász al-Iss-i hétérás csata; július 4-én komoly és véres összeütközések al-Kantaránál, Búr-Tavfíknál, al-Sattnál és Kabrítnél; július 14–15-én légi csapások és harcok; szeptember 20-án kölcsönös ágyúzások Iszmáília keleti szektoránál; október 21-én az egyiptomiak elsüllyesztették az izraeli *Eilat* nevű rombolójahajót; három nappal később erős tüzérségi tűz zúdult a Szezei-csatorna három városára, és erre komolyan reagáltak az egyiptomi erők, aminek következtében az incidensnek sok áldozata volt mindkét részről. Egyéb tengeri konfliktusok is sűrűn történtek 1967. július és 1970. augusztus között, ld. <http://www.akhbarak.net/news/> (letöltés: 2019. április 19.)

⁶³ Zakaría Abdel-Megíd Mohí ed-Dín, 1918. július 5. – 2012. május 15. Egyiptomi liberális irányzatú politikus, szabad tiszt. Részt vett az 1948-as háborúban és az 1952-es forradalomban. 1952–1953-ban a katonai hírszerzés főnöke, 1953-ban belügyminiszter. 1955-ben a titkosszolgálat elnöke, 1958-ban az EAK belügyminisztere. 1960-ban az Asszuáni Magas Gát Bizottságának elnöke, 1961-ban megint belügyminiszter és szervezetek ügyeiben illetékes alelnök. 1965-ban miniszterelnök és alelnök. Az 1967-es katonai vereséget követő elnöki felmondás után két napig elnök volt.

támogatásukról biztosították Násszer elnököt és kérték, hogy legyen következetes a tiszti csoporttal való leszámolása terén. Ehhez a régi tiszti csoporthoz tartozók közül Násszer elnök és Szádát személyesen is beszéltek Amerral tevékenységének hibáiról.”⁶⁴ A moszkvai magyar nagykövet tovább árnyalja e képet, és azt írja az 1967. október 23-án kelt szigorúan titkos jelentésében, hogy „Amer öngyilkossága személyesen Násszerra nyilván igen kellemetlen benyomást tett, ennek ellenére, azonban úgy tűnik, hogy a volt alelnök ezzel a tettel stabilabbá tette Násszer és a rendszer helyzetét, tekintettel arra, hogy halálával a hadseregben meglévő ellenzék elveszítette azt a vezetőjét, aki egy esetleges állományban azt irányíthatta volna.” A moszkvai magyar nagykövet azt látja, hogy „Násszer továbbra sem érzi magát teljesen biztosnak, s bizonyos értelemben nem rendelkezik teljes cselekvési szabadsággal.”⁶⁵

Az agresszió utáni hat hónap elteltével majdnem teljesen megváltozott a kairói magyar nagykövet vélekedése: „...a rendszer sikeresen átvészelte a politikai és gazdasági válságot, és pillanatnyilag egyetlen belső ellenzéki társadalmi erő sincs olyan helyzetben, hogy létre közvetlen veszélyt jelentsen. A stabilizációt célzó törekvések és intézkedések alapján véve sikeresnek bizonyultak...” A stabilitás eléréséhez az alábbiakat kellett tenni: 1) A hadsereg átszervezését és megtisztítását, beleértve a hadsereg ütőképességének biztosítását, a katonai burzsoázia (Amer és Szaláh Naszi⁶⁶ tiszti csoportok) felszámolását, a szovjet tanácsadók szerepének tudatos csökkentését, munkájuk akadályozását. 2) A tömegmozgósítás, beleértve a népi ellenállás megszervezését és irányítását, a polgárvédelmi kiképzést, a termelési agitáció biztosítását, valamint az általános politikai előadássorozatok megszervezését.⁶⁷

A vereség okai magyar szempontból

A magyar vezetők a vereség okainak vizsgálatakor és véleményük kialakításakor támaszkodtak a térség nagykövetségeinek jelentéseire, főként a különösen alapos, nagyon jó információs bázisra épülő damaszkusziéra, valamint a Külügyminisztérium elemzéseire. Az arab országok vereségének számos oka volt. Elsősorban társadalmi-politikai, s az ebből fakadó szervezési és morális problémák, nem pedig a szembenálló hadseregek személyi állományának számában és a fegyverek minőségi színvonalában megnyilvánuló különbség.

Mindenekelőtt nem volt egység az arab országok között abban, hogy akarják-e valóban a háborút. Ugyanakkor egyes politikusaik (elsősorban a szíriai Baasz Pártból) a már említett, valóságtól teljesen elrugaszkodott, a tömegek érzelmeit felszító jelszavai a világközvélemény elutasítását váltották ki, s ez megsokszorozta az izraeliek erejét. A szíriai kommunisták, akiknek minisztériumi szinten voltak képviselői az állami vezetésben, hiába figyelmeztették a kormányt az Izraelt állami létében fenyegető politika negatív vonásaira: „a

⁶⁴ MNL OL XIX-J-1-j 35.d. 1967 Egyiptom, nyilvántartási szám: 00904/9. Bencekovics Lajos, ideiglenes ügyvivő. Tárgy: A tiszti csoport leleplezése, Kairó, 1967. szeptember 21.

⁶⁵ MNL OL XIX-J-1-j 35.d. 1967 Egyiptom, nyilvántartási szám: 00904/11. Dr. Kövér, moszkvai magyar nagykövet. Tárgy: Szovjet vélemény az EAK belső és nemzetközi helyzetéről, Moszkva, 1967. október 23.

⁶⁶ 1920–1982. Egyiptomi katonatiszt, politikus, az egyiptomi titkosszolgálat vezetője 1957–1967 között.

⁶⁷ MNL OL XIX-J-1-j 35.d. 1967 Egyiptom, nyilvántartási szám: 00904/14. Rác Pál: Összefoglaló az EAK belpolitikai helyzetének alakulásáról, Kairó, 1967. december 20.

baászisták kiadták Izrael megsemmisítésének jelszavát, és a valóságban még saját magukat sem tudták megvédeni” – mondta Háled Bagdás,⁶⁸ a kommunista párt főtitkára a magyar nagykövetségen tartott értékelésében július 3-án.⁶⁹

Egy korábbi, június 21-i keltezésű, a damaszkuszi nagykövetségről származó elemzés is a Baasz Párt vezetőinek káros, romboló szerepére hívja fel a figyelmet. „A valóságos helyzettől elrugaszkodó, nagyon gyakran demagóg, túlzott baloldali megnyilatkozású vezető képviselői a közép-keleti helyzetet élező és háborúhoz vezető politikát folytattak.”⁷⁰ Példaként említi Háfez al-Asszad hadügyminiszter (később államfő) május 20-i nyilatkozatát, amelyben a „sordöntő csatát” sietette.

Az arab országok nem voltak felkészülve a háborúra, az egység hangoztatása ellenére a széthúzás jellemezte őket (pl. rendkívül éles volt a szembenállás Szíria és Jordánia között). Katonai szempontból pedig elmaradtak az izraeli hadseregtől. A szovjet katonai attasé szerint hiába nagyobb potenciálisan az arab országok katonai ereje, mint Izraelé, „hiányzik a szervezettség, a szakértő irányítás és a megfelelő kiképzés”.⁷¹

A kétségbeesés rémisztően meggondolatlan lépések megtételét is felvetette az intranzigens, balos (a kínai ultraforradalmi frázisok hatásától sem mentes) vezetőknél. A már idézett június 21-i elemzésben a következőket olvashatjuk: „Az arab országok meggondolatlanul azt is elvárták volna a Szovjetuniótól és a többi szocialista országtól, hogy a háborúba konkrétan beavatkozva hozzájáruljanak a harmadik világháború kirobbantásához.”⁷² Moszkva természetesen elutasította a katonai beavatkozást, bár készséget rendelt el a Varsói Szerződés bizonyos egységeinél. Június 12-én, a Nászserrel történt megbeszélés után Bumedién algériai államfő Moszkvába utazott, és „látogatása során tulajdonképpen nyílt szovjet katonai beavatkozást követelt, és figyelmen kívül hagyta azt, hogy ez világháborút válthat ki”.⁷³

A magyar közvélemény nem alaptalanul érezte azt, hogy a harcoló vietnamiak felé vállalt szolidaritás mellett megjelenik az arab országok támogatása is, és ez újabb anyagi természetű terheket ró az emberekre. Ráadásul teljesen feleslegesen, mert míg a vietnamiak hősiiesen harcolnak, az arabok csak vesztenek. Emiatt terjedt el az a vélemény – állapította meg az 1967. augusztusi követi konferencián felszólaló egyik diplomata –, hogy „kidobott pénz az arabok támogatása”.⁷⁴ Az egyiptomiak maguk is szégyellték ezt a katasztrófális vereséget, ezt bizonyítja, hogy Egyiptom budapesti nagykövete a háború utáni első magyar külügyi tanácskozásán szabadkozott, amiért az utóbbi időben nem mutatkozott a külügy-

⁶⁸ Angolul Khalid Bakdash, vagy Khalid Bagdash, vagy Khaled Bekdache, 1912–1995. 1936-tól haláláig a szír–libanoni, majd szíriai kommunista párt főtitkára. 1954-ben a szíriai parlament választott képviselője. Az arab kommunista mozgalom doyenjének is nevezték. A *Sout Al-Shaab* napilap alapítója 1937-ben.

⁶⁹ MNL OL M-KS MSZMP Külügyi Osztály iratai, 288.f. 32/1967. Jelentés a szíriai és a libanoni kommunista párt vezetőivel folytatott beszélgetésről, Budapest, 1967. július 10. 4. ö.e.

⁷⁰ Uo. 9. ö.e.

⁷¹ Uo. Katonai információk, 1967. szeptember 5.

⁷² MNL OL M-KS MSZMP Külügyi Osztály iratai 288. f. 32/1967. Az arab-izraeli háborúról, 9. ö.e.

⁷³ MNL OL XIX-J-1-j, Arab országok 1968. 90.d. Megbeszélés a szovjet külügyminisztériumi delegációval a Maghreb relációról, Budapest, 1967. december 27. Nyilvántartási szám: 001253/1.

⁷⁴ MNL OL M-KS MSZMP Külügyi Osztály iratai, 288. f. 32/1967. Követi konferencia, Budapest, 1967. augusztus 14–29. 22. ö.e.

ben: „nagyon szégyelli magát a katonai vereség, és egyáltalán a kialakult helyzet miatt [...] 10–11 napra leutazik családjával a Balatonra.”⁷⁵

És valóban, a magyar közvélemény, beleértve az MSZMP tagságát is, megosztott volt, nem azonosult egyértelműen – vagy egyáltalán nem – a kormány politikájával. Erről már a Központi Bizottság 13-i ülésén Kádár János is beszélt, és szankciókat helyezett kilátásba azokkal szemben, akik szembehelyezkednek a párt hivatalos álláspontjával. Arról is beszélt, hogy „az Izraellel szembeni arab kijelentések nem voltak helyesek s világosan meg kell mondanunk propagandánkban is: a szocialista országok soha nem támogatták azt az arab propagandakampányt, hogy Izraelt meg kell semmisíteni”. Ugyanakkor azt is köntörfalazás nélkül megállapította, hogy „az előállt helyzet kudarc és vereség az arabok számára, az antiimperialista és haladó arab rendszerek számára – és közvetlenül a mi számunkra is”.⁷⁶ Az arab–izraeli konfliktussal kapcsolatos közhangulatot bemutató titkos jelentésben a következőket olvashatjuk: „a magyar zsidó kommunisták úgy ítélik meg, hogy az igazság Izrael oldalán áll az arabokkal szemben... az arabok antiszemita és antikommunisták. Nácsszer olyan, mint Hitler. A Szovjetunió tekintélyén nagy csorba esett.”⁷⁷

Kádár János a helyzet ismeretében úgy döntött, hogy a valóságos helyzetről tájékoztatni kell a párt tagságát. Ez az ún. „szabad pártnapok” keretében történt, amikor egy-egy intézmény, gyár, település stb. pártszervezete kibővített taggyűlést tartott (vagyis pártönkívüliek is részt vehettek), ahol olyan információk (több is a fent említettek közül) is elhangzottak, amelyek nyilvánosan, a sajtóban nem jelentek meg.⁷⁸

Nem lehetett azonban elkerülni, hogy valamilyen módon a sajtóban is megjelenjenek a lakosság körében meglévő ellentétes, a hivatalos irányvonallal nem egyező vélemények. És ezek valóban kifejezés is nyertek, természetesen a rendszer jellegének megfelelő sajátos formában: tudni kellett „olvasni a sorok között”.

Az MSZMP hivatalos orgánumban, a *Népszabadság*ban július 26-án cikk jelent meg, aminek nem volt aláírója, ún. belső vezércikk volt, vagyis hivatalos álláspontot tükrözött. Érdekes hosszabban idézni belőle. Először megállapítja, hogy „az események bonyolult sorozatára nálunk is többféleképpen reagált a közvélemény különböző rétege”. Őket nem konkrétan, hanem általánosságban jelöli meg. „Volt, aki arra gondolt: talán a fasiszmust túlélt zsidóság egy csoportjára következnek el újabb nehéz idők, s ezt történelmileg igazságtalannak, érzelmileg fájónak minősítette.” A megfogalmazásból elég világosan kitűnik, hogy ezt a réteget elsősorban a zsidók alkotják, illetve még a velük szimpatizálók. De mit csinált, hogyan viselkedett Izrael? Határsértést követett el, háborút robbantott ki, agressziót követett el. Majd „az agresszió sikere után vezetői hetykén úgy nyilatkoztak, hogy a rablott földet nem adják vissza – nos, ezt az Izraelt kellett volna talán támogatnunk? A fasiszmus minden nemzetiségű, fajú, bőrszínű üldözöttjével ma is vallott szolidaritásunk miatt sem tehattük ezt.” Mint kitűnik, az arabokkal szembeni fasiszta vádak a cikk nem nyíltan, hanem burkoltan az agressziót elkövető Izrael ellen fordítja, amikor az antifasiszta szolidaritásra hivatkozva ítéli el. De (hogy a durva asszociációt elhárítsa) nyomban ki is jelenti:

⁷⁵ MNL OL XIX-J-1-j 35.d. 1967 Egyiptom, nyilvántartási szám: 00644/14. Tóth Elek osztályvezető: Fouad, EAK nagykövet látogatása, Budapest, 1967. július 22.

⁷⁶ Idézi KOCSIS ANDRÁS: Magyar zsidó politika a háború végétől a kommunista rendszer bukásáig. *Múlt és Jövő* 14 (2003/3) 36.

⁷⁷ Uo. 37.

⁷⁸ E sorok egyik írója is részt vett ilyen „szabad pártnapon”.

elismertük Izraelt, nem teszünk egyenlőségjelet az izraeli nép és kormánya közé. A cikk (anélkül, hogy bármelyiket is idézné) elítéli a mindkét fél részéről elhangzott szélsőséges kijelentéseket, de mint „a sovinizmusba könnyen áteső nacionalizmus” megnyilvánulását.

És természetesen nem maradhatnak el a Dávid és Góliát harcának mítoszát cáfoló sorok sem. Ez a probléma is az ismert kifejezéssel kerül bemutatásra: „Vannak, akik Dávid és Góliát harcáról beszélnek. Ám ez már csak azért sem állja meg a helyét, mert Izrael mögött ott az Egyesült Államok, ami arrogánssá tette s nem úgy viselkedett, mint az arab tengerben fuldokló kicsiny ország, hanem úgy, mint a hatalmaskodó nagyúr bizalmas csatlósa, aki biztos benne, hogy bármit tett, gazdája mögötte áll.”

S végül, mi a megoldás útja? A két szélsőség (a minden áron háborút, illetve békét akarók) elítélése után erre is elhangzik a válasz: az agresszió következményeinek a felszámolását végső soron a békés egymás mellett élés politikájának az érvényre juttatása biztosítja.

A cikk megjelenése után néhány nappal, július 29-én Kádár János a Ganz-MÁVAG gyárba látogatott és szokás szerint beszédet is tartott. Ebben visszatért a problémára, azt igyekezett bizonyítani, hogy „nem hiábavaló a segítség, kötelességünk segíteni”.⁷⁹

Magyarország (éppúgy, mint a többi szocialista ország) a konfliktus békés megoldására törekedett, és ebben Násszer elnök partnere volt. A magyar vélemény, álláspont a 1967-es háborúval kapcsolatban tükrözte a szocialista országok véleményét is (kivéve Romániáét). Így az nem csupán egyéni álláspont volt.

Az 1967-es vereség képe egy baráti ország szemszögéből*
(Tudósítás Budapestről)

Egy hét múlva konferenciát szerveznek, amelyen 70 kommunista párt vesz részt. A konferencia fő témája a közel-keleti válság megtárgyalása. Fathi Khalil a hírt Budapestről küldte, annak az országnak a fővárosából, ahol a konferenciát fogják tartani.

Mindenhol, ahol látogatást tettünk a Magyar Népköztársaságban, érzékelhető az izraeli agresszió közvéleményre gyakorolt hatása. Az ügy még mindig aktuális, a vezető Szocialista Munkáspárt az agressziót követően konferenciákat tartott, hogy elmagyarázza az embereknek, mi történt pontosan.

Nagyon sok kérdésre kell válaszolni, amiket a rádióban, televízióban, újságokban, az Újságírók Szakszervezetében, a fiatalok és az egyetemisták körében tesznek fel: mi történt a háború hat napja alatt? Hogy történt a vereség? Vajon valamilyen gondatlanság okozta a vereséget, vagy hazaárulásról van szó? Jellemző-e a küzdelmünkre egyfajta antiszemizmus, fajiságon vagy valláson alapuló intolerancia? Mi akadályozza az arab egységet? A hatnapos háború eredménye sokkolta a magyar közvéleményt, de a Párt és a kormány igyekezett megvilágítani a válság körülményeit.

Vannak zsidók Magyarországon, akik támogatják Izraelt. Ettől függetlenül a hivatalos álláspont általánosan elfogadott és mindenütt érvényes. Nagy István, a Délmagyarország c.

⁷⁹ Az ENSZ-közgyűlés, a Közel-Kelet és mi. *Népszabadság*, 1967. július 30.

* *Rúzá al-Júsuf*, 1968. február 19. (2071. szám.) A lap főszerkesztője Ahmed Hamros (1921–2011), a Szabad Tisztek mozgalomának tagja, katonatiszt, politikus, az Egyiptomi Nemzeti Múzeum igazgatója volt. Az interjú készítője és a cikk szerzője FATHI KHALIL.

napilap főszerkesztője elmondta nekünk, hogy egy Szegeden élő, öreg zsidó önruralmát elveszítve kijött a sodrából és megmutatkoztak rajta a cionizmus jelei. A város utcáit járva azt kiabálta, hogy Izrael két napon belül Kairóban lesz. Természetesen ez kirívó eset.

Kállai Gyula, a magyar országgyűlés elnöke, a Hazafias Népfront Országos Tanácsának elnöke, a vezető Szocialista Munkáspárt Központi Bizottságának tagja, volt miniszterelnök, a kiemelkedő magyar politikai vezetők egyike. Őt kérdeztük. Egyiptom-párti figyelemmel a politikai helyzetre és támaszkodva személyes tapasztalataira (két éve látogatást tett Egyiptomban) mondta el véleményét.

– Mi a véleménye a közel-keleti válságról, és mi a megoldás?

Mintha válaszával mindent el akart volna mondani: saját véleményét és hazája tapasztalatát.

– Úgy véljük, hogy a közel-keleti válság a gyarmatosítás elleni küzdelem ütközeteihez tartozik. Mi és az összes többi szocialista ország is részét alkotjuk ennek a küzdelemnek. Azoknak az országoknak és népeknek, amelyek küzdenek a gyarmatosítás ellen, mindent meg kell tenniük, amire csak képesek. A mi történelmünk sem más, mint egy küzdelem története a külföldi és a belföldi ellenfél ellen. Enélkül a küzdelem nélkül egy percig sem élhettünk volna. Egy mondatban össze lehet foglalni történelmi tapasztalatunkat: folyamatos küzdelem nélkül nincsen győzelem. A küzdelem azonban minden, fejlődéssel lépést tartó erő összefogását igényli, még akkor is, ha nézeteltérés van köztünk. És ez a mi belpolitikánk alapszabálya. Az ellenfél ellen azonban csak igazi küzdelemmel lehet harcolni. A maradiság, a „reakciós állásfoglalások” elleni küzdelemben pedig a nép egysége szükséges. Országunk jelenlegi helyzete azt mutatja, hogy az állam és a Párt nemcsak munkásokat és parasztokat, hanem kispolgárokat és minden olyan társadalmi réteget összefog, amely nem ellenzi a szocializmust, és a belső front egységének elvét, illetve külpolitikánkat elfogadja. A vallási csoportokat illetően például korábban volt olyan, aki keresztet vetett, amikor meghallotta a kommunizmus vagy a szocializmus szót. De azok most együttműködnek velünk a békemozgalomban, illetve a Hazafias Népfrontban. A külpolitikát illetőleg pedig megállapodásra jutottunk ezekkel a csoportokkal a békéről, a progresszív népekkel és hatalmakkal való barátságról és a maradiság elleni küzdelemről. Az arabok és küzdelmeik kormányunk és népünk egyöntetű támogatását élvezik. A progresszív erők támogatása nálunk nemcsak a Párt és a kormány ügye, hanem egész népünk is ugyanezt az álláspontot képviseli.

A mellettek való kiállásunk határozottságának két oka van. Minden agresszió reakciós. Nekünk mindnyájunknak együtt kell működnünk, hogy az agressziót megakadályozzuk. Hiszen az agresszió – akármennyire is változtak a módszerei – átfogó kísérlet a progresszív mozgalmak felszámolására.

Egy terület ellen elkövetett bármilyen agresszió világháborúvá alakulhat. Ha ez megtörténne, nem élné túl az emberiség a pusztulást.

Mi minden tekintetben mellettek állunk az agresszióval szemben. A forradalmatokat első naptól kezdve baráti figyelemmel követjük. Minden győzelmetek számunkra is győzelem. A forradalmatokat egész Afrikát inspirálta és segítette a progresszív erőket. Ezáltal mi és ti egységfrontot alkotunk. Ez minden szempontból – hivatalos és népi – nagyon tiszta ügy.

Az is egyértelmű, amit agressziójával Izrael elkövetett. Hiszen az egész világot veszélyeztette a háborúval. Agressziója figyelmeztető jel, amihez más figyelmeztető jelek is

hozzáadódtak. Egyértelmű, mi volt Izrael célja ezzel az agresszióval: a progresszív politikai rendszer felszámolása az Egyesült Arab Köztársaságban és Damaszkuszban is.

A konferenciának, amit Moszkvában tartottak a szocialista országok, az volt a célja, hogy támogassunk benneteket. A kommunista pártok Budapesten tartandó konferenciája is esélyt fog adni arra, hogy emelt hangon tiltakozzunk az izraeli agresszió ellen.

Kérdezted, hogy az elképzelésem szerint mi a megoldás. Erre a válaszom az, hogy a küzdelmet tovább kell folytatni. És ez talán sokáig fog tartani. Talán időt fog igényelni e válság megoldása. De bármilyen is ennek a megoldásnak a formája, és bármilyen hosszú is lesz az az idő, amit igényel, legyetek biztosak abban, hogy Magyarország mellettetek fog állni, mert mi mindenkinél erősebben hiszünk a szolidaritásban. Mert mi is elszenvetünk már agressziót. Kapcsolatunkat most szorosabbra kell fűznünk, mint valaha. Azt hiszem, a háború megerősítette a kapcsolatunkat.

A válság megoldásának eszközei közé tartozik a népi egység, ill. az arab küzdelem összefogása annak érdekében, hogy az szünet nélkül folytatódhasson. Ha van is minden országban reakciós irányzat, bebizonyosodott, hogy a népi erők az Egyesült Arab Köztársaságban – még a legrosszabb körülmények között is – tömörülnek a vezetőjük körül, és támogatják őt. És ez az egyik fegyvere a válság megoldásának.

Ugyanakkor a forradalom további folytatása a haladás útján is egy eszköze a válság megoldásának.

Mi is lentről indultunk: 3 millió munkanélküli volt az országban, amelynek összlakossága 9 millió fő volt. A régi rezsim azt a hazugságot terjesztette, hogy felszámolták az analfabetizmust Magyarországon. Az analfabetizmus felszámolása valójában azt jelentette, hogy a munkás vagy a paraszt megtanulta, miként kell az aláírni a nevét. Az emberek egészsége 45 éves koruktól romlott. Most pedig nincsen nálunk sem munkanélküli, sem analfabéta. Az egészségromlás is csak hetven éves kor után kezdődik. Ha visszatekintünk a múltba, lenyűgöző számunkra a fejlődés. Összehasonlítjuk azt, amit elérünk, az álmainkkal. Még nagyon sok ál munk van, de fejlődni fogunk. Munkánk módszerét folyamatosan jobbá tesszük és fejlesztjük. 1968 januárja óta új stratégiát vezettünk be a termelés célzott, eredményes és hasznos irányítására. Az új stratégia lényege: aki igazán szorgalmasan dolgozik, az többet tud, jobban és precízebben cselekszik.

Kállai két képét az egyiptomi festőművész, Abdel-Szamié rajzolta

Sommaire

LÁSZLÓ J. NAGY – AL-NAGGAR ABDALLAH ABDEL-ATI
La Hongrie et la guerre israélo-arabe de 1967

Dans la guerre d'éclaire (ou de six jours) déclenchée le 5 juin 1967, les pays arabes ont subi une défaite cuisante qui était non seulement celle de l'Égypte et de la Syrie, mais aussi celle des ses alliés, les pays socialistes et l'URSS. Malgré la défaite la Hongrie continuait à soutenir les peuples arabes frappés par l'agression israélienne, mais en même temps elle critiquait certains dirigeants arabes (les Syriens, OLP) pour leur déclarations extrémistes et irresponsables. Une partie de l'opinion publique pensait que les arabes vaincus d'une manière humiliante ne méritent pas le soutien, contrairement aux Vietnamiens qui menaient un combat héroïque.

L'article est basé sur les documents de l'Archives nationales hongroise (p.ex. les rapports des ambassades du Damas, du Caire et de Moscou), sur les documents du parti communiste et les presses hongroise et égyptienne.

Summary

LÁSZLÓ J. NAGY – AL-NAGGAR ABDALLAH ABDEL-ATI
Hungary and the Arab-Israeli war in 1967
(In light of Arab-Hungarian archival documents and press)

The Arab countries were heavily defeated in the “blitz” that broke out on 5th June 1967 and lasted for six days. This inflicted a blow on the allies of Egypt and Syria, the Soviet Union and the socialist countries. The Hungarian leaders continued to provide support for the Arab countries hit by Israeli aggression. However, they criticized the extreme, reckless, often demagogic statements of certain Arab politicians (Syrians, the leader of the Palestine Liberation Organization). Part of the general public had doubts that the Arabs should be backed, as they had suffered a heavy defeat very quickly. The two authors of the article studied documents from Hungarian archives (e.g. reports by embassies in Damascus, Moscow and Cairo); documents of the communist party and the press in Hungary-Egypt, including *Népszabadság*, *Népszava*, *al-Ahram*, *Ruza al-Yusuf*, *al-Mesa* and *The Egyptian Gazette*.

Tartalomjegyzék

T. HORVÁTH ÁGNES A császárforumok bikaölő Victoriáinak ikonográfiai háttere.....	3
TÓTH SÁNDOR LÁSZLÓ A <i>De administrando imperio</i> kazár történetei	15
BARA PÉTER Egy velencei a Magyar Királyságban? Cerbanus Cerbano és biográfiája.....	25
B. HALÁSZ ÉVA A fantombánok nyomában – avagy kik voltak a bánok?	43
SZŐCS TIBOR Szabolcs megye archontológiájáról (1310-es évek)	51
PITI FERENC Kiegészítések az Anjou-kori Oklevéltár XXVIII. kötetéhez (1344)	67
MIKÓ GÁBOR A formuláskönyv és a leveleskönyv határán Az Országos Széchényi Könyvtár Fol. Lat. 1656. számú kézírata.....	83
RÁBAI KRISZTINA „...quodlibet folium chartae habet suum signum, per quod significatur, cuius aedificii aut molendini est charta”	95
VARGA BEÁTA Az ukrán államiság vitás kérdései az ukrán és orosz historiográfiában a 17. század közepétől napjainkig.....	105
KŐFALVI TAMÁS A pécsváradi plébánia katolikus halotti anyakönyveinek 18. századi bejegyzései ..	115
J. NAGY LÁSZLÓ – ABDALLAH ABDEL-ATI AL-NAGGAR Magyarország és az 1967-es arab–izraeli háború (arab és magyar levéltári iratok és a sajtó tükrében)	129